

ACADEMIA ROMÂNĂ

Filiala Cluj-Napoca

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”

Str. Emil Racoviță, nr. 21, 400165 Cluj-Napoca, România

Tel./ fax: (+40) 264 432440 (secretariat)

e-mail: institut.puscariu@academia-cj.ro; institutul.puscariu@gmail.com

web: <http://www.inst-puscariu.ro>

Nr. 344 / 16.11.2021

PROGRAMUL DE CERCETARE PE ANUL 2022
LISTA PROGRAMELOR ȘI A PROIECTELOR DE CERCETARE

1. *Tezaurul lexical al limbii române. Dicționarul limbii române (DLR)*
2. *Lexicografie bilingvă româno-maghiară. Dicționarul român–maghiar (DRM)*
3. *Lexicografie literară românească*
 - a. *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până în prezent (DCRR)*
 - b. *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până în prezent (DCRT)*
 - c. *Dicționarul culturii critice românești (DCCR)*
4. Mihail Dragomirescu, *Opere*. Ediție
5. *Corpusul însemnărilor vechi românești. Transilvania*
6. *Școala Ardeleană. Ediția a II-a revăzută și adăugită*
7. *Tezaurul toponimic al României. Transilvania*
8. *Atlasul lingvistic român I și II. Texte dialectale (ALRT I)*
9. *Atlasul lingvistic român pe regiuni*
 - a. *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*
 - b. *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Banat*
 - c. *Noul atlas lingvistic român. Crișana*
 - d. *Analiza informatică a datelor atlaselor lingvistice regionale pe baza caracterizărilor metalingvistice*
10. *Atlase lingvistice europene: a) Atlasul limbilor Europei (ALE); b) Atlasul lingvistic romanic (ALiR)*
11. *Atlasul lingvistic român. Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*
12. *Sextil Pușcariu. Corespondență primită*
13. *Folclorul în răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române* (desfășurat sub coordonarea Secției de Arte, Arhitectură și Audiovizual a Academiei Române)

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Tezaurul lexical al limbii române. Dicționarul limbii române* (DLR), literele F–J
- b) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: *Dicționarul tezaur* este practic încheiat, într-o primă formă, fiind reeditat în 2010, la Editura Academiei Române, în formă anastatică (DLR, tomul I–XIX, literele A–Z), prin asamblarea seriei vechi (A–L) și a celei noi (L–Z). Întrucât seria veche a Dicționarului a fost concepută după principii și norme diferite, iar redactarea întregii lucrări a fost eșalonată pe o perioadă îndelungată, pe parcursul căreia s-au produs numeroase schimbări în limbă, s-a impus reluarea întregii lucrări. Se are în vedere actualizarea inventarului de cuvinte și a sensurilor, precum și aducerea la zi a atestărilor, restructurarea formei din seria veche în conformitate cu principiile seriei noi. Va rezulta, astfel, o lucrare unitară, exhaustivă, care va reflecta cu fidelitate evoluția limbii române.
- c) Scopul programului: realizarea unui dicționar tezaur complet al limbii române.
- d) Rezultatele scontate: științifice și culturale, care decurg din importanța pentru lingvistica românească și romanică, pentru cultură, în general, a elaborării unei lucrări fundamentale privind lexicul limbii române.
- e) Durata: 2022 *continuă*.
- f) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Dicționarul limbii române* (DLR), litera F
- b) Responsabil de proiect: CS III Bogdan Harhăță.
- c) Colectivul de cercetare: CS I asociat Elena Comșulea, CS III Bogdan Harhăță (9), CS III asociat Doina Grecu, CS III dr. Mircea Minică (11), CS III dr. Maria Ștefănescu (6), CS III dr. Elena Faur (12), CS dr. Andreea-Nora Pușcaș (12).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: existența unei redactări integrale a *Dicționarului limbii române*, literele A–J, în forma seriei vechi (DA) și a unui fișier nou, conținând citate extrase pe parcursul anilor.
- f) Scopul proiectului: reluarea seriei vechi a *Dicționarului limbii române* (DA), litera F, în această etapă, cu actualizarea inventarului de cuvinte, a sensurilor, aducerea la zi a atestărilor și refacerea tehnicii de redactare.
- g) Material și metode de lucru: În cursul anului 2022 se va finaliza structurarea și redactarea verbului „a face” și se va realiza prima redactare a articolelor până la „farmec”. Se va efectua prima revizie a materialului, pe baza normelor în vigoare. Pe măsură ce programul de informatizare a *Dicționarului* se va finaliza, se va trece la implementarea interfaței Oxygen în vederea introducerii în XML a materialului redactat în Word. Va continua pregătirea tinerilor cercetători pentru aprofundarea cunoștințelor obligatorii în domeniul lexicografiei. Completarea fișierului se menține ca o activitate suplimentară, dar obligatorie. De asemenea, continuă scanarea lucrărilor din bibliografia DLR, conform colaborării cu celelalte institute.

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 2

- a) Denumire: *Lexicografie bilingvă româno–maghiară*
- b) Responsabil de proiect: CS Vremir Lilla Marta.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: În domeniul lexicografiei bilingve a fost elaborat un *Dicționar maghiar–român* de proporții mari, cu aproximativ 100.000 de cuvinte-titlu, apărut în două volume în 2010–2011. Tot la Institutul nostru, s-a elaborat și publicat, în 1964, un *Dicționar român-maghiar*, epuizat și depășit în momentul de față. Manuscrisul pentru o ediție revăzută și adăugită urmează să fie redactat și pregătit pentru tipar până în anul 2023.
- d) Scopul programului: Elaborarea și editarea unor lucrări diverse de lexicologie și lexicografie bilingvă, printre care și a unui dicționar român-maghiar modern, de proporții mari. Proiectul preconizat va pregăti terenul pentru redactarea, completarea și revizuirea acestor lucrări bilingve.
- e) Rezultate scontate: culturale și științifice.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: publicarea lucrărilor la Editura Academiei Române.
- g) Durata: 2022 *continuă*.
- h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Dicționarul român–maghiar* (DRM)
- b) Responsabil de proiect: CS Vremir Marta.
- c) Colectivul de cercetare: CS Vremir Marta (12 luni).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: există o singură lucrare similară, de proporții, *Dicționarul român–maghiar*, publicat în 2 volume în 1964 și elaborat tot în cadrul Institutului nostru, care este însă depășit în momentul actual.
- f) Scopul proiectului: Este necesară publicarea unui nou *Dicționar român–maghiar*, care să prezinte, pe de o parte, limba română normativă a secolului al XXI-lea, iar, pe de altă parte, echivalentele în limba maghiară, luând în considerare eventualele modificări de sens, sensurile nou apărute sau cele ieșite din uz. Un nou *Dicționar român–maghiar* va veni în sprijinul vorbitorilor/ cunoscătorilor celor două limbi, punând la îndemâna celor care urmează să-și însușească limba română, celor doritori de a cunoaște limba maghiară, un instrument indispensabil în aprofundarea cunoștințelor de limbă.
- g) Material și metode de lucru: În cursul anului 2022 se va finaliza corectura întregului material și se va începe revizia științifică de către un comitet de lectură. Concomitent, se va efectua revizuirea articolelor pentru literele respective, atât pentru limba română, conform DEX 2012, cât și pentru echivalentele în limba maghiară. Se va realiza prima corectură a literelor introduse și revizuite și se va începe cea de-a doua corectură în vederea pregătirii lucrării pentru tipar. (Obiective: completarea cuvintelor-titlu existente în manuscrisul DRM, conform DEX 2012; redactarea noilor intrări; revizuirea, verificarea și completarea materialului existent având în vedere schimbările de sens survenite, precum și modificările privind domeniile de utilizare, respectiv valoarea stilistică a cuvintelor, conform DEX 2012).
- h) Rezultatele scontate: culturale și științifice.

- i) Valorificarea lucrării: publicarea dicționarului în 2 volume la Editura Academiei Române.
- j) Colaborări în țară și în străinătate: Departamentul de limbă maghiară și lingvistică generală de la Facultatea de Litere a UBB Cluj; Academia Maghiară de Științe.

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 3

- a) Denumire: *Lexicografie literară românească*
- b) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: În ultimele decenii, cercetătorii din cadrul colectivului de istorie literară au elaborat câteva lucrări reprezentative de lexicografie literară: *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989*, București, Editura Academiei Române, 2004, LIX + 1277 p. (lucrare distinsă cu Premiul USR); *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989*, București, Editura Academiei Române, 2005, LXVI + 866 p. (lucrare distinsă cu Premiul USR, filiala Cluj); *Dicționarul cronologic al romanului românesc. 1990–2000*, București, Editura Academiei Române, 2011, 498 p. De asemenea, cercetătorii clujeni au colaborat, împreună cu alte colective de cercetători din țară, la realizarea *Dicționarului general al literaturii române* (DGLR), apărut în 7 volume, la Editura Univers Enciclopedic, între 2004–2009, proiect fundamental al Academiei Române coordonat de acad. Eugen Simion. Materialul repartizat pentru ediția a II-a revăzută a DGLR-ului a fost finalizat, într-o primă etapă, în 2013, cu revizii, adăugiri și completări solicitate și în anii următori.
- c) Scopul programului: Lucrări reprezentative ale lexicografiei literare, dicționarele generale și cronologice vor deveni, în forma lor revizuită și actualizată, un prețios instrument de lucru pentru cercetările din domeniul criticii și istoriei literare, pentru studiile culturale, în general, precum și de informare a unui public larg.
- d) Rezultatele scontate: științifice și culturale.
- e) Modul de valorificare a rezultatelor: publicarea dicționarelor în noi ediții augmentate.
- f) Termen: 2022 continuă.
- g) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până în prezent* (DCRR)
- b) Responsabil de proiect: CS III Ioan Milea.
- c) Colectivul de cercetare: CS II dr. Doru Burlacu (6 luni), CS II Laura Pavel-Teuțișan (2), CS II dr. Ligia Tudurachi (4), CS III Ioan Milea (6), CS III Călin Teuțișan (2), CS III dr. Cosmin Borza (4), CS III dr. Liliana Burlacu (6), CS III dr. Ioana Tămăian (3), CS III dr. Constantina Raveca Buleu (6), AC dr. Emanuel Modoc (6).
- d) Termenul de realizare: 2022 continuă.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: A fost elaborat și publicat de către colectivul clujean, în 2004, unul dintre primele dicționare de gen din literatura noastră, intitulat *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989*. De asemenea, a fost publicat în 2011 un *separatum* pentru perioada 1990–2000.

- f) Scopul proiectului: Dicționarul va deveni o lucrare de referință indispensabilă cercetărilor literare din domeniu și de informare a unui public larg. Va oferi o imagine amplă și exactă asupra romanului românesc, sintetizând datele și informația bibliografică de la *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir până la finele anului 2012.
- g) Material și metode de lucru: excerptarea unui material de mare întindere dintr-o bibliografie cvasiexhaustivă, prelucrat, interpretat și redactat sub formă computerizată; revizia și completarea articolelor redactate în edițiile anterioare; redactarea unor articole noi pentru perioada 2000–2012; vor fi înregistrate și prezentate, din punct de vedere critic și istorico-literar, toate romanele românești apărute în volum, în foileton sau fragmentar, precum și toate referințele critice privitoare la acestea, extrase din periodicele și volumele consultate. Va continua culegerea referințelor critice din volume și reviste, precum și începerea redactării articolelor despre romanul românesc. În 2022 sunt prevăzute următoarele operațiuni: introducerea noilor caracterizări în versiunea revizuită a dicționarului; finalizarea studiului introductiv; corectura dicționarului, a indicilor și a bibliografiei.
- h) Rezultate scontate: realizarea unui instrument de lucru de mare utilitate pentru specialiști, oameni de cultură și pentru alte categorii de cititori.
- i) Valorificarea rezultatelor: Se va definitiva în acest an *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până în anul 2000*, ed. a II-a, revăzută și adăugită.
- j) Colaborări în țară: BAR București, BCU Cluj, BCU Iași.
- k) Colaborări în străinătate: Institutul de Filologie Română din Chișinău – Republica Moldova.

PROIECT DE CERCETARE NR. 2

- a) Denumire: *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până în prezent* (DCRT)
- b) Responsabil de proiect: CS III Ioan Milea.
- c) Colectivul de cercetare: CS II dr. Doru Burlacu (3 luni), CS III dr. Liliana Burlacu (3), CS III Ioan Milea (6), CS III dr. Ioana Tămăian (3), CS III dr. Constantina Raveca Buleu (6).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: În 2005, a fost publicat de colectivul clujean unul dintre primele dicționare de gen din literatura noastră, intitulat *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989*.
- f) Scopul proiectului: Dicționarul va deveni o lucrare de referință indispensabilă cercetărilor istorico-literare și de informare a unui public larg. Va oferi o imagine amplă și exactă asupra romanului tradus la noi, sintetizând datele și informația bibliografică până în anul 2012 inclusiv.
- g) Material și metode de lucru: excerptarea unui material de mare întindere dintr-o bibliografie cvasiexhaustivă, prelucrat, interpretat și redactat sub formă computerizată; revizia și completarea articolelor redactate în ediția anterioară; redactarea unor articole noi pentru perioada 1990–2012; vor fi înregistrate toate romanele străine apărute la noi în volum, în foileton sau fragmentar, precum și toate referințele critice privitoare la acestea, extrase din periodicele și volumele consultate.

- h) Rezultate scontate: realizarea unui instrument de lucru de mare utilitate pentru specialiști, oameni de cultură și pentru alte categorii de cititori.
- i) Valorificarea rezultatelor: s-a publicat în 2017 un *separatum* online pentru perioada 1990–2000; definitivarea în anii următori a unei noi ediții a dicționarului de la origini până în anul 2012.
- j) Colaborări în țară: BAR București, BCU Cluj, BCU Iași.
- k) Colaborări în străinătate: Institutul de Filologie Română Română din Chișinău – Republica Moldova.

PROIECT DE CERCETARE NR. 3

- a) Denumire: *Dicționarul culturii critice românești* (DCCR)
- b) Responsabil de proiect: prof. dr. Călin Teuțișan
- c) Colectivul de cercetare: CS II dr. Laura Pavel-Teuțișan (4 luni), CS II dr. Adrian Tudurachi (6), CS II dr. Magdalena Wächter (8), CS II dr. Ligia Tudurachi (6), CS III dr. Călin Teuțișan (4), CS III dr. Cosmin Borza (6), CS III dr. Alex Goldiș (4), AC dr. Emanuel Modoc (3).
- d) Termenul de realizare: 2022 continuă.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: În bibliografia de specialitate nu există lucrări lexicografice dedicate realităților românești ale reflecției literare. Niciuna dintre întreprinderile deja existente, de la dicționarele uzuale de termeni literari până la *Dicționarul ideilor literare* început de Adrian Marino în 1973, nu cuprinde transformările și adaptările locale ale gândirii critice, „viața” conceptelor literare pe sol românesc. După aproape două secole de la reîntemeierea literaturii române moderne, existența unui instrument de cercetare orientat spre formele naționale ale creativității conceptuale în domeniul literar a devenit o necesitate în sfera culturii române academice.
- f) Scopul proiectului: Proiectul se revendică de la o dublă tradiție a școlii clujene de literatură: e vorba pe de-o parte de preocuparea pentru înțelegerea gândirii critice, a sensibilității și a articulării ei complexe (D. Popovici, Liviu Petrescu, Ioana Em. Petrescu), de cealaltă parte, de interesul pentru conceperea unor instrumente lexicografice novatoare (Mircea Zăciu, Ion Pop). Dicționarul nu vizează niciunul dintre domeniile activității critice acoperite de lucrări lexicografice deja existente (personalități, curente, reviste). Dedicat unui teritoriu neexplorat al gândirii critice în literatura română, proiectul se focalizează asupra efectului de „cultură” al practicilor de reflecție în marginea literaturii: forme de creativitate locală în spațiul ideilor literare, fenomene de difuziune ale ideilor străine determinate de starea de fapt a publicului și a instituțiilor literare, factori sociali de receptivitate și de distorsionare, „posteritatea” unor idei critice autohtone etc.
- g) Material și metode de lucru: DCCR va opera cu următoarele categorii: I. Concepte, idei literare, elemente de vocabular critic; II. Programe critice, curente, ideologii importate/ receptate; III. Discipline și metode; IV. Instituții; V. Cărți de critică (dicționare și mari istorii literare naționale). În cursul anului 2022, se vor redacta pentru DCCR, în tranșe succesive, un total de 40 de articole.
- h) Rezultate scontate: realizarea unui instrument de lucru de mare utilitate atât pentru specialiști, cât și pentru alte categorii de cititori. Propunându-și să prezinte cărți și articole de critică, programe, doctrine teoretice, DCCR se adresează studenților și

profesorilor din mediul preuniversitar, devenind un prețios instrument operațional de sinteză a unor conținuturi didactice. Prin interesul pentru unele realități încă insuficient explorate sau cristalizate pe piața românească a ideilor (instituții critice, concepte „subtile”, importul și localizarea unor idei occidentale), dicționarul se recomandă ca un veritabil instrument de cercetare destinat comunității savante.

- i) Valorificarea rezultatelor: publicarea dicționarului în formă online și apoi tipărită.
- j) Colaborări locale: Centrul de Cercetări Literare și Enciclopedice din cadrul Facultății de Litere a Universității „Babeș-Bolyai”.
- k) Colaborări în țară: BAR București, BCU Cluj, BCU Iași.

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 4

- a) Denumire: Mihail Dragomirescu, *Opere*. Ediție.
- b) Responsabil de program: CS II dr. Adrian Tudurachi.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: opera lui Mihail Dragomirescu, reper de neocolit al criticii și teoriei literare românești, este disponibilă în prezent printr-o singură ediție critică, realizată de Zigu Ornea în 1969, datată și incompletă, fiind concepută într-o epocă în care pentru multe din aspectele publicistice, ideologice sau didactice ale activității scriitorului nu exista interes sau deschidere politică.
- d) Scopul programului: realizarea unei antologii exhaustive, care să aducă la zi editarea studiilor de literatură și estetică ale lui Mihail Dragomirescu și să pună la dispoziția publicului românesc texte care nu au mai fost editate din epoca interbelică sau chiar documente inedite: (1) textele filosofice; (2) cursurile universitare care au format materia *Științei literaturii*; (3) publicistica politică, literară și culturală, întinsă pe aproape trei decenii; (4) impresiile de călătorie; (5) jurnalul și corespondența criticului din care s-au publicat doar fragmente în revista „Manuscriptum”.
- e) Rezultatele scontate: punerea la îndemâna celor interesați – istorici, istorici literari, critici și teoreticieni literari, oameni de cultură etc. – a unei ediții antologice de texte critice, didactice, publicistice și de documente, ilustrând toate dimensiunile activității criticului și complexitatea angajamentului său public. Textele vor fi transcrise/colationate după manuscrisele sau edițiile princeps.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: publicarea a două volume, sub auspiciile Academiei Române, în colecția „Opere fundamentale” (coordonată de acad. Eugen Simion) a Fundației Naționale pentru Știință și Artă.
- g) Durata: 2022 *continuă*.
- h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECTUL DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: Mihail Dragomirescu, *Opere*. Ediție, cronologie, note și comentarii, repere critice.
- b) Responsabil de proiect: CS II dr. Adrian Tudurachi.
- c) Colectivul de cercetare: CS II dr. Adrian Tudurachi (6), CS II dr. Ligia Tudurachi (2), CS III dr. Cosmin Borza (2), AC dr. Emanuel Modoc (3).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: în afara ediției selective realizate de Zigu Ornea (1969), din opera lui Mihail Dragomirescu au beneficiat de

ediții critice studiile eminesciene (îngrijite de Leonida Maniu în 1976) și publicistica dramatică (restituită de Constantin Măciucă în 1996). O mică parte a publicisticii politice și culturale a fost adunată în volum în timpul vieții autorului; manualele și cursurile universitare nu au fost republicate. Manuscrisele existente la Muzeul Literaturii Române și la Biblioteca Academiei au fost restituite fragmentar.

- f) Scopul proiectului: selectarea, stabilirea textelor și editarea științifică atât a unor lucrări tipărite, cât și a unora rămase în manuscris; realizarea unui aparat critic adecvat, comentarea succintă a contextelor ideologice și istorice ale operelor alese pentru antologare și alcătuirea unei bibliografii exhaustive.
- g) Material și metode de lucru: criteriile de selecție și de restituire a publicisticii politice și culturale, normele de transcriere și editare a textelor, notele și comentariile vor fi adecvate perioadei, după modelul edițiilor critice deja existente din opera unor scriitori interbelici în seria „Pleiade” a Fundației Naționale pentru Știință și Artă (E. Lovinescu, G. Călinescu, G. Ibrăileanu, Mihail Sebastian etc.).
- h) Rezultate scontate: de interes istoric și literar; punerea în circuitul științific a unei ediții care să cuprindă atât scrierile teoretice, filosofice, literare, politice, culturale, didactice ale criticului Mihail Dragomirescu, cât și documente cu caracter autobiografic, corespondența, jurnalul, impresiile de călătorie. După ce în 2021 au fost tehnoredactate toate titlurile care vor alcătui prima serie de opere (texte publicate în volum), în cursul anului 2022 se va realiza colaționarea, redactarea notelor editoriale și finalizarea tabelului cronologic.
- i) Valorificarea rezultatelor: publicarea unei ediții în trei volume în colecția „Opere fundamentale” a Fundației Naționale pentru Știință și Artă.
- j) Colaborări în țară: consultări, verificări etc. împreună cu cercetătorii de la celelalte institute care realizează ediții ale criticilor români interbelici în seria de „Opere fundamentale” sau care dețin fonduri documentare relevante pentru opera lui Mihail Dragomirescu: Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” București, Institutul de Filologie Română „A. Philippide” Iași, Muzeul Național al Literaturii Române, Biblioteca Academiei Române (București).
- k) Colaborări în străinătate: –

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 5

- a) Denumire: ***Corpusul însemnărilor vechi românești***
- b) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Există puține lucrări lingvistice consacrate studierii textelor vechi neliterare, precum culegerea lui Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, iar, mai recent, *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*, apărută în 1979. Pe aceeași linie se înscrie și seria de *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, editată de I. Caproșu și E. Chiaburu (vol. I–IV, 2008–2009). Este deci imperioasă editarea critică a textelor similare din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, direct de la sursă.
- c) Scopul programului: realizarea unui corpus complet, pe baza unor elemente riguroase de critică textuală, prin identificarea și transcrierea interpretativă a notelor olografe existente pe manuscrise și tipărituri vechi.
- d) Rezultate scontate: științifice, prin relevarea unor fenomene de limbă, precum și a unor mărturii documentare de interes istoric; culturale, prin realizarea unor ediții de texte.

- e) Modul de valorificare a rezultatelor: integral, prin tipărirea unor volume incluzând toate textele excerptate și adnotate, precum și, parțial, prin publicarea unor studii de specialitate.
- f) Durata: 2022 *continuă*.
- g) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Corpusul însemnărilor vechi românești. Transilvania*
- b) Responsabil de proiect: CS I dr. Eugen Pavel.
- c) Colectivul de cercetare: CS III dr. Otilia Urs (1 lună), CS Crina Pop (1).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor: texte de acest gen au fost studiate, cu precădere, de istorici, ignorându-se latura lingvistică, cu repercusiuni asupra modului de transcriere.
- f) Scopul proiectului: editarea critică a acestor texte neliterare, probe de limbă vorbită în epoca consemnării lor.
- g) Material și metode de lucru: consultarea fondurilor de carte românească existente în bibliotecile publice, universitare și academice, precum și în cadrul eparhiilor etc.; reproducerea însemnărilor manuscrise prin utilizarea transcrierii interpretative; analiza elementelor diplomatice, de grafie, fonetică și dialectologie istorică.
- h) Rezultate scontate: punerea în circuitul științific și cultural a unor texte românești de interes lingvistic și istoric.
- i) Valorificarea rezultatelor: publicarea unei serii de volume intitulate *Corpusul însemnărilor vechi românești*.
- j) Colaborări în țară: Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti” din București.
- k) Colaborări în străinătate: –

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 6

- a) Denumire: *Școala Ardeleană*, ediția a II-a revăzută și adăugită
- b) Coordonator: CS I dr. Eugen Pavel.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Valorificarea moștenirii Școlii Ardelene este o preocupare mai veche a istoriografiei românești, fără a se solda însă cu rezultate definitive. Sintezele, edițiile și antologiile realizate până în prezent de istorici și filologi precum N. Iorga, D. Popovici, Lucian Blaga, Iosif Pervain, Pompiliu Teodor, Ion Gheție, Florea Fugariu, Mircea Zdrenghea ș.a. au pus în lumină potențialul deosebit al acestei mișcări de renaștere națională și spirituală din secolul al XVIII-lea, dar procesul de recuperare nu este încheiat. De o bună primire s-a bucurat prima ediție realizată de același colectiv: *Școala Ardeleană*. Antologie de texte alcătuită și coordonată de Eugen Pavel. Prefață de Eugen Simion. Vol. I–IV, București, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, 2018, CCXCIV + 1418 p., 1728 p., 1728 p., 1600 p. (distinsă cu Premiul „Perpessicius” pentru ediții critice).
- d) Scopul programului: restituirea unor texte reprezentative pentru cultura românească scrisă, care să ilustreze doctrina și diversitatea de manifestare a curentului luminist; selectarea, stabilirea textelor și editarea științifică atât a unor lucrări tipărite, cât și a unora rămase în manuscris; realizarea unui aparat critic adecvat, comentarea succintă a

autorilor și a operelor alese pentru antologare și alcătuirea unei bibliografii cvasicomplete.

- e) Rezultatele scontate: punerea la îndemâna celor interesați – istorici, istorici literari, lingviști, oameni de cultură etc. – a unei noi ediții antologice de texte literare (istorice, lingvistice, beletristice, juridice, filosofice, teologice etc.) și neliterare (scrisori), aparținând unor autori transilvăneni cunoscuți sau mai puțin cunoscuți din această perioadă, transpuse cu o mare rigoare istorico-literară și filologică. Textele vor fi transcrise/ colaționate în mod obligatoriu după manuscrisele sau edițiile princeps.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: publicarea a trei volume antologice, în format mare.
- g) Durata: 2022 *continuă*.
- h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECTUL DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: ***Școala Ardeleană***. Antologie de texte. Introducere, cronologie, notă asupra ediției, note și comentarii, glosar, dosar critic. Ediția a II-a revăzută și adăugită
- b) Coordonator: CS I dr. Eugen Pavel.
- c) Colectivul de cercetare din Institut: CS III Bogdan Harhăță (3 luni), secretarul proiectului, CS III dr. Otilia Urs (11), CS Crina Pop (11), CS dr. Alexandra Baneu (6), CS II dr. Doru Burlacu (3), CS III dr. Liliana Burlacu (3), CS III dr. Mircea Minică (1).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: există doar trei antologii consacrate Școlii Ardelene, alcătuite de Emil Boldan, în 1959, Mihai Gherman, în 1977, și, cea mai cuprinzătoare, de Florea Fugariu, în 1970 (reeditată în 1983), precum și alte ediții dedicate unor reprezentanți ai acestei mișcări culturale. Prima ediție alcătuită de colectivul clujean de cercetători a apărut în 2018.
- e) Scopul proiectului: realizarea unor norme de transcriere interpretativă a textelor cu caractere chirilice, respectiv a celor cu alfabet latin etimologizant; transcrierea interpretativă a textelor manuscrise și tipărite selectate; revizia filologică a materialului transcris; comentarea istorico-literară a autorilor și a scrierilor editate; selectarea și adnotarea materialului lexical în vederea alcătuirii unui glosar la sfârșitul volumului al III-lea.
- g) Material și metode de lucru: normele de transcriere și editare a textelor vor fi adecvate acestei perioade caracterizate prin înnoirea radicală a structurilor limbii literare, tendința de unificare lingvistică și vehicularea unor sisteme ortografice diverse.
- h) Rezultate scontate: de interes lingvistic, istoric și literar; punerea în circuitul științific a unei crestomații care să cuprindă întreaga pleiadă de autori transilvăneni din secolul al XVIII-lea și din primele decenii ale secolului al XIX-lea, cu texte ilustrative pentru stilurile limbii române literare, ca și pentru toate genurile și formele literare. Vor fi antologate cca 185 de texte din perioada 1743–1830, aparținând unor autori de primă mărime (Samuil Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ion Budai-Deleanu, Petru Pavel Aaron, Ioan Piuaru-Molnar), unor autori reprezentativi pentru mișcarea Școlii Ardelene (Paul Iorgovici, Constantin Diaconovici-Loga, Vasile Aaron, Ioan Barac) sau de mai mică notorietate, dar care nu pot fi ignorați în ansamblul curentului (Anton Predetici Nasodi, Ștefan Crișan-Körösi, Ioan Teodorovici-Nica, Nicolae Horga-Popovici). Vor fi

incluse, cu fragmente semnificative, scrieri lingvistice, istorice, literare, teologice și religioase, filosofice, didactice și instructive, atât originale, cât și traduceri și prelucrări. Față de prima ediție, vor fi antologați, în plus, următorii autori noi: Grigore Maior, Samuil Vulcan, Ioan Bob, Dimitrie Vaida, Simeon Maghiar, Ștefan Ghiing, Gherontie Cotoare, Nichita Horvat, Gheorghe Constantin Roja, Ștefan P. Neagoe.

i) Valorificarea rezultatelor: publicarea unei ediții antologice în trei volume, în format mare.

j) Colaborări în țară: consultări, verificări etc. împreună cu cercetătorii de la celelalte institute, facultăți și biblioteci care participă la acest program: Facultatea de Litere UBB Cluj, Facultatea de Istorie UBB Cluj; Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca.

k) Colaborări în străinătate: prof. Oana Uță-Bărbulescu (University of Oxford).

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 7

- a) Denumire: *Tezaurul toponimic al României. Transilvania*
- b) Responsabil de program: CS I dr. Dumitru Loșonți.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Materialul toponimic cules prin anchete sau excerptat din documente nu a fost tratat exhaustiv, în cadrul unor lucrări lexicografice, decât în ultimii ani. Lucrare de sinteză, tezaurul este conceput sub forma unor dicționare toponimice, realizate pe provincii istorice sau pe bazine hidrografice. În ultimii ani, au fost publicate de membrii Institutului volumul consacrat județului Sălaj (2006), precum și volumele cuprinzând bazinul hidrografic al Văii Hășdății (2006) și cel al Văii Ierii (2010).
- d) Scopul programului: culegerea exhaustivă și riguroasă a numelor de locuri, prin anchete directe; stabilirea originii și evoluției istorice a toponimelor, capabile să elucideze aspecte și fenomene esențiale din istoria limbii române; normalizarea și standardizarea denumirilor oficiale.
- e) Rezultate scontate: punerea în circuitul științific a unui prețios material documentar, ce va fi utilizat atât de către lingviști, cât și de istorici, etnologi, geografi etc.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: integral, prin tipărirea unor dicționare și lucrări monografice, precum și, parțial, prin elaborarea unor studii și comunicări științifice; va continua prelucrarea materialului anchetat și structurat pe județe și/sau pe bazinele hidrografice din Podișul Transilvaniei, urmând să se publice o serie de monografii toponimice pe baza materialului cules din județele Alba și Cluj.
- g) Durata: 2022 *continuă*.
- h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Tezaurul toponimic al României. Transilvania*
- b) Responsabil de proiect: CS I dr. Dumitru Loșonți.
- c) Colectivul de cercetare: CS I dr. Dumitru Loșonți (2 luni), CS III dr. Adelina Emilia Mihali (12), CS III dr. Gabriela Adam (4).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: vezi *supra*, Program.
- f) Scopul proiectului: elaborarea unor lucrări de lexicografie toponimică, precum și a unor monografii concepute pe bazine hidrografice.
- g) Material și metode de lucru: materialul onomastic cules în anii anteriori va fi fișat și redactat; sistematizarea datelor și prelucrarea pe calculator cu ajutorul unor programe de bază de date.
- h) Rezultate scontate: științifice, prin explicarea originii și evoluției numelor proprii, precum și elucidarea unor perioade istorice „obscură”, lipsite de documente; culturale, prin interdisciplinaritatea domeniilor interesate de onomastică.
- i) Valorificarea rezultatelor: publicarea în anii următori a unor monografii toponimice. În cursul anului 2022 se va pregăti pentru tipar volumul *Tezaurul toponimic al României. Transilvania. Valea Arieșului*.
- j) Colaborări în țară: consultări reciproce cu celelalte colective de onomastică de la București, Iași, Timișoara și Craiova.
- k) Colaborări în străinătate: s-au perfectat schimburile științifice cu cercetătorii de la Academiiile din Chișinău și Budapesta.

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 8

- a) Denumire: *Atlasul lingvistic român I* (ancheta Sever Pop) și *II* (ancheta Emil Petrovici).
- b) Responsabil de program: CS I asociat dr. Ion Mării.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Din ancheta Sever Pop, au fost publicate, până în prezent, următoarele volume: ALRI/ I (1938), ALR I/ II (1942), ALRM I/ I (1938), ALRM I/ II (1942) și *Chestionarul ALR I* (1989), iar din ancheta Emil Petrovici, volumele: ALR II/ I (1940), ALR II/ S (1940), ALRM II/ I (1940), ALRT II (1943), ALR II, serie nouă (= prin eliminarea, din rațiuni politice, a tuturor punctelor de anchetă referitoare la graiurile dacoromâne vorbite în Basarabia, Bucovina de Nord, Serbia și Bulgaria), vol. I (1956), II (1956), III (1961), IV (1965), V (1966), VI (1969), VII (1972), ALRM II, s. n., vol I (1956), II (1967), III (1967), IV (1981), *Chestionarul ALR II* (1988) și Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere* (1988).
- d) Scopul programului: editarea sistematică și riguroasă a tuturor datelor lingvistice și extralingvistice înregistrate cu prilejul celor două mari anchete pentru ALR.
- e) Rezultate scontate: științifice și culturale; punerea la îndemâna celor interesați – lingviști, geografi, istorici, etnografi, folcloriști etc. – a unui material documentar de o valoare excepțională.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: prin publicarea volumelor elaborate la Editura Academiei Române.
- g) Durata: 2022 *continuă*.
- h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Atlasul lingvistic român I. Texte dialectale (ALRT I)*.
- b) Responsabil de proiect: CS III dr. Veronica Vlasin.
- c) Colectivul de cercetare: CS III asociat Doina Grecu, CS III dr. Veronica Vlasin (1 lună), CS II dr. Rozalia Colciar (1), CS III dr. Cosmina Berindei (1), CS III dr. Gabriela Adam (1).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: *vezi supra*.
- f) Scopul proiectului: *vezi supra*.
- g) Material și metode de lucru: materialul rezultat din cele două mari anchete va fi prezentat descriptiv din perspectiva metodei geografiei lingvistice. În 2022 se va încheia transcrierea textelor notate pe teren, în cursul anchetei, de Sever Pop, urmând să se execute cea de-a doua corectură; de asemenea, se va completa glosarul și se va determina structura și tipurile de indici ai volumului.
- h) Rezultate scontate: datele redactate, în continuare, ale celor două atlase se vor alătura volumelor anterioare, punând la dispoziția lingviștilor, etnografilor, folcloriștilor, istoricilor etc. informații documentare de o mare valoare științifică.
- i) Valorificarea rezultatelor: prin tipărirea la Editura Academiei Române a volumului: Sever Pop, *Atlasul lingvistic român I. Texte dialectale (ALRT I)*. În cursul anului 2022 va continua verificarea transcrierii efectuate și corectura în acord cu normele

stabilite; se va efectua corectura a II-a, încrucișată, pentru textele din 20 de puncte de anchetă; se va completa glosarul prin extragerea de termeni, în paralel cu corectura a II-a.

- j) Colaborări în țară: –
- k) Colaborări în străinătate: –

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 9

- a) Denumire: *Atlasul lingvistic român pe regiuni*
- b) Responsabili de program: CS I dr. Dumitru Loșonți, CS III Nicolae Mocanu.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Concepute să întregască atlasele lingvistice naționale, atlasele regionale s-au dovedit instrumente de lucru indispensabile cunoașterii aprofundate a realității lingvistice spațiale și a istoriei limbii române, cu rezultate importante pentru lingvistica romanică. Prin realizarea lor, România se situează între țările avansate în acest domeniu. În ultimele decenii, au apărut la Editura Academiei 14 volume din atlasele lingvistice pe regiuni consacrate graiurilor românești din Banat, Maramureș, Transilvania și Crișana, volume elaborate de cercetătorii clujeni.
- d) Scopul programului: înregistrarea sistematică și riguroasă, pe baze cartografice, a faptelor de limbă vie pentru precizarea configurației dialectale a dacoromânei, a evoluției limbii și a graiurilor. Programul este structurat în prezent în 3 proiecte: a) Transilvania; b) Banat; c) Crișana (hărți, material necartografiat, texte și glosar).
- e) Rezultate scontate: științifice și culturale; punerea la îndemâna celor interesați – lingviști, geografi, istorici, folcloriști etc. – a unui material documentar de o mare valoare științifică.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: prin publicarea unor volume de hărți, texte și glosare la Editura Academiei Române.
- g) Durata: 2022 *continuă*.
- h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania* (ALRR–Transilvania), vol. V
- b) Responsabil de proiect: CS I dr. Dumitru Loșonți.
- c) Colectivul de cercetare: CS I dr. Dumitru Loșonți (4 luni), CS II dr. Rozalia Colciar (11), CS III dr. Veronica Vlasin (4).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Pentru graiurile din Transilvania, au apărut până în prezent patru volume: în 1992, 1997, 2002 și 2006.
- f) Scopul proiectului: Aprofundarea studierii graiurilor transilvănene, a dinamicii ariilor lingvistice, a tendințelor lor actuale, prin prelucrarea, în continuare, a materialului cules pe teren. Volumul va fi structurat tematic astfel: Timpul; fenomene atmosferice; Terenul; relieful; Școala; armata; administrația; Meserii; comerț; Diverse; Chestionare speciale. În anul 2022 se va lucra la definitivarea pentru tipar a volumului V, constând în redactarea și scrierea de noi hărți, în corecturi ale hărților analitice și sintetice și ale

materialului necartografiat. Se vor efectua corecturi la materialul cuprins în partea introductivă a volumului – corespondențe cu atlasele românești și romanice.

- g) Material și metode de lucru: Materialul lingvistic, de o mare bogăție, cules prin anchete dialectale riguroase și sistematice, va fi redactat, cartografiat și interpretat științific.
- h) Rezultate scontate: În cursul anului 2022 se va pregăti predarea la Editura Academiei Române a vol. V. Se vor realiza următoarele operațiuni: formatarea materialului necartografiat, continuarea redactării indicelui de cuvinte și finalizarea lui, ultima verificare a hărților mari și a hărților mici, redactarea cuprinsului.
- i) Valorificarea rezultatelor: prin publicarea volumului V la Editura Academiei Române.
- j) Colaborări în țară: consultări, verificări, schimburi de opinii etc. cu cercetătorii de la celelalte institute de lingvistică ale Academiei Române (București, Iași), care elaborează atlase lingvistice românești regionale.
- k) Colaborări în străinătate: –

PROIECT DE CERCETARE NR. 2

- a) Denumire: *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Banat* (ALRR–Banat), vol. VI.
- b) Responsabil de proiect: CS III Nicolae Mocanu.
- c) Colectivul de cercetare: CS III Nicolae Mocanu (3 luni), CS III dr. Veronica Vlasin (2), CS III dr. Cosmina Berindei (6).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Pentru graiurile din Banat au apărut cinci volume de atlas: în 1980, 1997, 1998, 2005 și în 2011.
- f) Scopul proiectului: Aprofundarea studierii graiurilor bănățene, a dinamicii ariilor lingvistice și a tendințelor lor actuale, prin prelucrarea, în continuare, a materialului cules pe teren. Volumul VI, ultimul din seria ALRR–Banat, a fost finalizat în 2021 și va cuprinde material lingvistic necartografiat (MN), rezultat în urma chestionarelor generale.
- g) Material și metode de lucru: Materialul dialectal, de o mare bogăție, cules prin anchete directe, riguroase și sistematice, va fi redactat, prelucrat și interpretat științific.
- h) Rezultate scontate: În 2022 se vor efectua operațiuni de corectură la tipar la vol. VI.
- i) Valorificarea rezultatelor: prin publicarea volumului VI la Editura Academiei Române.
- j) Colaborări în țară: consultări, verificări, schimburi de opinii etc. cu cercetătorii de la celelalte institute de lingvistică ale Academiei Române (București, Iași), care elaborează alte atlase lingvistice românești regionale.
- k) Colaborări în străinătate: –

PROIECT DE CERCETARE NR. 3

- a) Denumire: *Noul Atlas lingvistic român. Crișana* (NALR–Crișana), vol. VI.
- b) Responsabil de proiect: CS III dr. Veronica Vlasin.
- c) Colectivul de cercetare: CS III dr. Veronica Vlasin (5 luni), CS III dr. Gabriela Adam (7).
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.

- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Pentru graiurile din Crișana au apărut până în prezent patru volume de atlas: în 1996, 2003, 2011 și în 2017. Volumul V (Verbul) a fost predat la tipar la finele anului 2021.
- f) Scopul proiectului: Aprofundarea studierii graiurilor crișene, a dinamicii ariilor lingvistice și a tendințelor lor actuale, prin prelucrarea și publicarea, în continuare, a materialului cules pe teren. În cursul anului 2022 se vor redacta 50 de hărți analitice din materialul rămas nepublicat și neredactat pentru volumul VI. De asemenea, se va urmări perfectarea programului de analiză digitalizată a tuturor datelor atlasului în RODA II.
- g) Material și metode de lucru: materialul lingvistic, de o mare bogăție dialectală, cules prin anchete directe, riguroase și sistematice, va fi redactat, cartografiat și interpretat științific; se va aplica în continuare programul informatic de redactare automată a hărților lingvistice elaborat de regretatul Dorin Urițescu (în colaborare cu un informatician) și bazat pe programul de digitalizare a datelor dialectale elaborat de același autor, în colaborare cu Sheila Embleton și Eric Wheeler, pentru proiectul *Romanian Online Dialect Atlas* (RODA) al Universității York din Toronto, Canada, care poate fi accesat la adresa <http://pi.library.yorku.ca/dspace/handle/10315/2803>.
- h) Rezultate scontate: datele redactate în cuprinsul noului volum se vor alătura celor publicate anterior, punându-se la dispoziția specialiștilor informații documentare – de limbă, în primul rând, dar și de interes istoric sau etnologic – de o valoare științifică incontestabilă. Cum programul de redactare automată permite și digitalizarea hărților analitice și interpretative, datele din volumul IV se vor alătura celor din RODA și din volumul III al *Atlasului Crișanei* în ediția a doua a *Atlasului lingvistic al Crișanei online* (RODA II). Analiza informatică a acestor date va fi inclusă în proiectul de cercetare „The Nature of Dialect: Exploring Dialect Relationships with an Expanded Online Dialect Atlas”, elaborat de Dorin Urițescu în colaborare cu Sheila Embleton și Eric Wheeler, Universitatea York, Toronto, și finanțat de Consiliul de Cercetare în Științele Umane al Canadei (Le Conseil de Recherches en Sciences Humaines du Canada). RODA II presupune codarea lingvistică a tuturor unităților morfosintactice cuprinse în hărțile analitice, într-un program care permite apoi analiza informatică a datelor atât la nivel fonetic, cât și la nivel morfosintactic. Operația de codare s-a desfășurat la Colegiul Glendon al Universității York din Toronto, sub conducerea lui Dorin Urițescu (asistenta de cercetare: Lăcrămioara Oprea).
- i) Valorificarea rezultatelor: pregătirea pentru tipar a volumului V, care va fi publicat la Editura Academiei Române, și publicarea online a *Atlasului lingvistic al Crișanei* (RODA II).
- j) Colaborări în țară: consultări, verificări, schimburi de opinii etc. cu cercetătorii dialectologi de la celelalte institute de lingvistică ale Academiei Române (București, Iași), care elaborează atlase lingvistice românești regionale.
- k) Colaborări în străinătate: Universitatea York din Toronto, Canada.

PROIECT DE CERCETARE NR. 4

- a. Denumire: *Analiza informatică a datelor atlaselor lingvistice regionale pe baza caracterizărilor metalingvistice*
- b. Responsabili de proiect: CS I dr. Dumitru Loșonți, CS III Nicolae Mocanu.

- c. Colectivul de cercetare: CS III Nicolae Mocanu, CS I dr. Dumitru Loșonți, CS III dr. Veronica Vlasin, CS dr. Gabriela Violeta Adam, CS III dr. Cosmina Berindei, CS III dr. Rozalia Colciar, informatician Partenie Macarie.
- d. Termenul de realizare: 2022 continuă.
- e. Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Datele lingvistice din volumele I–IV ale *Noului Atlas lingvistic român. Crișana* (NALR–Crișana) au fost deja digitalizate și introduse în programul de analiză informatică bazat pe codajul metalingvistic (RODA II, realizat în parte cu sprijinul financiar al Consiliului de Cercetare Științifică în domeniul Științelor Sociale al Canadei, prin granturi obținute în colaborare cu Sheila Embleton, principal investigator, și Eric Wheeler). Vol. V al aceluiași atlas, în curs de redactare, va fi și el inclus în acest program de analiză informatică. Este parțial pregătit pentru introducerea în program și Atlasul lingvistic al graiurilor de pe Valea Timocului, ale cărui hărți analitice au fost introduse cu programul de editare automată realizat de Dorin Urițescu și Andrei Oprea în cadrul proiectului RODA.
- f. Scopul proiectului: Se realizează o analiză informatică complexă și interactivă a datelor și o modalitate eficientă de a promova și accesa online toate datele atlaselor lingvistice regionale. Analiza datelor se bazează pe un codaj lingvistic al tuturor formelor cuprinse în hărțile analitice. În acest sistem, unitățile morfosintactice cuprinse în hartă sunt descrise cu ajutorul unui ansamblu de trăsături lingvistice pertinente vizând distincții referitoare la număr, gen, caz, variație alomorfică, mod, timp, persoană, auxiliar etc. Rezultatul cercetării poate fi prezentat atât sub formă de listă, cât și ca hartă sintetică.
 - 1. Se preconizează, mai întâi, adoptarea acestui program la următoarele atlase lingvistice regionale: ALRR–Ban., ALRR–Mar., ALRR–Trans., NALR–Cr. (continuare), Atlasul lingvistic al graiurilor românești de pe Valea Timocului (continuare) și NALR–Olt. (S-a optat și pentru digitalizarea NALR–Olt. pentru a evidenția continuitatea ariilor lingvistice din Valea Timocului în graiurile din Oltenia). Programul permite însă introducerea datelor tuturor atlaselor lingvistice regionale, în cazul în care autorii acestora sunt receptivi. (Notăm însă că atât editarea automată, cât și programul de analiză informatică se pot extinde și la ALR). Motivele care ne determină să propunem o astfel de abordare a prezentării și analizei datelor atlaselor lingvistice regionale sunt multiple. Le vom enunța aici pe scurt:
 - 2. Datele extrem de bogate ale atlaselor regionale vor fi puse la dispoziția tuturor specialiștilor într-o formă ușor de accesat.
 - 3. Prin integrarea tuturor atlaselor regionale într-o singură lucrare, analiza lingvistică poate fi extinsă la toate regiunile și la toate punctele anchetate pentru (N)ALR(R). Formatul propus de noi va permite publicarea tuturor datelor cuprinse în atlasele regionale, adică atât a datelor cuprinse în hărți, cât și a celor din comentarii (din legende), iar prin programul informatic pe care îl propunem acestea se pretează la analize informatice interactive extrem de complexe și utile cercetătorilor din domenii variate ale lingvisticii, care nu se limitează la dialectologie. În plus, transpunerea online prezintă avantajul accesului universal la date și la programul de analiză.

4. În urma digitalizării și codării metalingvistice, datele atlaselor lingvistice regionale vor fi incluse într-un program informatic interactiv ce permite analize lingvistice extrem de complexe, referitoare la totalitatea datelor înregistrate. Cum arată RODA II, acest program oferă cercetătorilor posibilitatea de a compara statistic aspecte lingvistice variate, prezentate sub formă de liste sau de hărți ce pot fi exportate și folosite în publicații. Cercetătorul poate folosi ca fundal harta geografică, astfel încât fenomenele lingvistice să fie raportate și la formele de relief.
5. Stocarea, codarea metalingvistică și analiza informatică a datelor permite studierea lor directă și eficientă de către cercetători din domenii diverse și din arii geografice nelimitate (vezi mai sus). Ca să dăm un exemplu, adăugarea precizărilor referitoare la etimologie și a formelor literarizate în codajul metalingvistic face posibil accesul direct al lexicografilor la formele înregistrate de atlasele regionale.
6. Întregul stoc de date, precum și programul de analiză informatică vor fi găzduite pe serverul Institutului clujean, unde se va stabili un link prin care acestea se pot accesa. Managementul acestui link (acces liber sau limitat, gratuit sau plătit) revine Institutului. Accesul liber poate fi acordat unor biblioteci care ar contribui la distribuția largă a informațiilor privitoare atlasul lingvistic român online (de pildă, Bibliotecii Universității York, Bibliotecii Academiei etc.). Notăm că datele și programul de analiză nu pot fi descărcate, accesul fiind exclusiv online, prin link-ul stabilit de Institut.
7. Prin acest proiect, geografia lingvistică românească se ridică la nivelul celor mai avansate realizări în acest domeniu pe plan internațional. Este, de pildă, cazul atlasului lingvistic al ladinei dolomitice – *Atlante linguistico del ladino dolomitico e dei dialetti limitrofi* (ALD) I–II –, realizat sub conducerea lui Hans Goebel. Am putea chiar afirma că, prin programul de analiză bazat pe codarea metalingvistică a formelor, Atlasul lingvistic român online reprezintă o inovație absolută.
8. Propunem ca lucrarea să poarte următorul titlu: *Noul Atlas lingvistic român online. Dacoromâna de vest* (NALRO.DrV).
- g. Material și metode de cercetare: Proiectul presupune următoarele etape, ale căror rezultat va consta în digitalizarea, codarea lingvistică și includerea tuturor datelor în programul de analiză informatică interactivă online:
 1. Realizarea hărții generale cu toate punctele din atlasele lingvistice menționate la punctul (f) (responsabil: Nicolae Mocanu)
 2. Digitalizarea datelor prin programul de redactare automată (operație care poate fi realizată în mare parte cu ajutorul studenților, sub stricta supraveghere a autorilor) (responsabili: toți responsabili de proiect – vezi (b))
 3. Codarea lingvistică a tuturor datelor cu programul de analiză din RODA II (responsabili: toți responsabili de proiect – vezi mai sus, punctul (b))
 4. Completarea codurilor cu etimologia și forma literarizată (responsabili: coordonatorii de proiect – vezi (b))
 5. Transferul întregului program pe un server al Institutului (și pe serverele unor biblioteci) (responsabili: conducerea Institutului și responsabili de proiect)

6. Stabilirea condițiilor de acces prin utilizarea link-ului respectiv (liber sau limitat, gratuit sau plătit).
- h. Rezultate scontate: Pe baza hărții cu toate punctele atlaselor regionale care intră în atlasul lingvistic român online, cu precizarea latitudinii și longitudinii fiecărui punct de anchetă, realizată în 2022 se vor digitaliza hărțile analitice din NALR–Mar. În măsura posibilului, se va începe și codarea lingvistică a datelor digitalizate.
- i. Valorificarea rezultatelor: Toate datele digitalizate (și, eventual, codate) vor fi la dispoziția autorilor pentru analize care pot fi folosite în publicații (accesul general nu va fi posibil decât după încheierea întregului proiect și afișarea lui online).
- j. Colaborări în țară: Consultări, verificări, schimburi de opinii etc. cu cercetătorii de la alte institute ale Academiei Române. Se preconizează să se atragă participarea la proiect a autorilor atlaselor regionale redactate la București (Atlasul lingvistic român pe regiuni – Muntenia și Dobrogea) și la Iași (Noul Atlas lingvistic român regiuni – Moldova și Bucovina).
- k. Colaborări în străinătate: Colaborarea principală este aceea dintre Institutul „Sextil Pușcariu” al Academiei Române din Cluj-Napoca și York University, Canada, atât prin regretatul dialectolog Dorin Urițescu, coordonatorul proiectului *Romanian Online Dialect Atlas II* (Crișana), cât și prin consultări și schimburi de opinii cu ceilalți autori și colaboratori ai aceluiași proiect din cadrul colectivului canadian: prof. dr. Sheila Embleton, prof. dr. Eric S. Wheeler, Andrei Oprea (informaticianul și designerul proiectului), Lăcrămioara Oprea (asistenta de cercetare). Condiții de colaborare: Toate hotărârile referitoare la proiect vor fi supuse aprobării tuturor responsabililor de proiect. În caz de diferențe de opinie, se va lua în considerare opinia majorității. În cazul egalității, se va consulta întregul colectiv de autori. Pe lângă numele coordonatorilor proiectului (vezi (b)), pe pagina de titlu vor fi menționați toți autorii (vezi (c)). Se va specifica natura exactă a contribuției fiecărui coordonator și autor.

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 10

- a) Denumire: ***Atlasul limbilor Europei (ALE); Atlasul lingvistic romanic (ALiR)***
- b) Coordonator: Comitetul Național Român, pentru ALE; CS. I dr. Nicolae Saramandu (Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” din București), pentru ALiR.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Atlasele lingvistice din generația a treia, au, pentru prima dată, ca obiect de studiu toate limbile continentului, respectiv cele romanice, în varietatea lor spațială.
- d) Scopul programului: sinteze de mare valoare, oferă o imagine de ansamblu a realității lingvistice europene, în intercondiționarea și conexiunea elementelor ei, respectiv, ale reflexelor spațiale ale latinei, în individualitatea și varietatea lor.
- e) Rezultate scontate: punerea la îndemâna celor interesați – lingviști – specialiști în studiul diverselor limbi și a unor familii de limbi (romaniști, germaniști, slaviști etc.), etnografi, istorici etc. – a unui material original de o inestimabilă importanță, favorizând interpretarea faptului de limbă din perspective diverse și, adesea, inedite.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: tipărirea de către Comitetele internaționale ALE și ALiR, cu sprijinul UNESCO, a unor volume de hărți și comentarii.
- g) Durata: 2022 *continuă*.

h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: a) *Atlasul limbilor Europei (Atlas linguarum Europae) – Transilvania, Banat, Maramureș, Crișana (graiuri românești și maghiare)* – redactare, extragere, sistematizare de material lingvistic la solicitarea Comitetului Național sau a celui internațional ALE; b) *Atlasul limbilor romanice (Atlas linguistique roman) – Transilvania, Banat, Maramureș, Crișana* – extragere și sistematizare de material (cap. *Animale mici*), redactarea lui la solicitarea Comitetului Național Român.
- b) Responsabil de proiect: CS II dr. Rozalia Colciar.
- c) Colectivul de cercetare: CS II dr. Rozalia Colciar, CS III Nicolae Mocanu.
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Volumele apărute până în prezent și-au dovedit nu numai utilitatea, ci au devenit instrumente prețioase de interpretare, generatoare de idei teoretice în domeniul lingvisticii.
- f) Scopul proiectului: Pe baza unui material dialectal, adunat sistematic, cu metode riguroase și redactat unitar, cu mijloace moderne, se vor urmări interferențe, particularități, afinități sau discontinuități în existența și repartizarea, la scară continentală sau în domeniul romanic, a faptelor de limbă.
- g) Material și metode de lucru: Materialul lingvistic este cules prin metode tradiționale, pe teren, în fiecare țară. Interpretarea urmează aceeași cale, iar, în final, prelucrarea se face computerizat. De precizat că rețeaua ALE cuprinde 2631 de localități, România fiind reprezentată de o rețea alcătuită din 77 de puncte de anchetă.
- h) Rezultate scontate: Volumele tipărite mijlocesc elaborarea unor studii ce au în vedere atât perspectiva lingvistică în varietatea ei, cât și o perspectivă multidisciplinară, integratoare.
- i) Valorificarea rezultatelor: tipărirea de volume de hărți și de comentarii de către Comitetele Internaționale ALE și ALiR.
- j) Colaborări în țară: conlucrarea cu lingviști din celelalte centre (București, Iași, Timișoara), care sunt implicați în elaborarea lucrării pe plan național.
- k) Colaborări în străinătate: a) cu Comitetul Internațional ALE și cu Comitetele Naționale ALE; b) cu Comitetele Naționale Romanice.

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 11

- a) Denumire: ***Atlasul lingvistic român. Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*** (hărți, material necartografiat, texte, glosar)
- b) Responsabil de program: CS III Nicolae Mocanu.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Un atlas lingvistic consacrat graiurilor românești din Serbia Orientală se alătură firesc celorlalte atlase naționale și regionale românești, ca instrumente de lucru indispensabile cunoașterii aprofundate a realității lingvistice spațiale și a istoriei limbii române, cu rezultate importante pentru lingvistica românească. Prin realizarea acestui atlas, lingvistica românească, recunoscută pentru înfăptuirile ei în domeniul geografiei lingvistice, încearcă să recupereze un teritoriu deosebit de interesant și generos, dar neglijat inexplicabil până acum.

- d) Scopul programului: înregistrarea sistematică și riguroasă, pe baze cartografice, a faptelor de limbă vie, pentru precizarea configurației dialectale a dacoromânei, a evoluției limbii și a graiurilor.
- a) Rezultatele scontate: datele culese pentru atlasul graiurilor românești dintre Morava, Dunăre și Timoc le vor completa pe cele oferite de celelalte atlase anterioare, punând la dispoziția lingviștilor, etnografilor, istoricilor etc. informații de mare valoare.
- e) Modul de valorificare a rezultatelor: prin publicarea unor volume de hărți, texte și glosare la Editura Academiei Române.
- f) Durata: 2022 *continuă*.
- g) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- b) Denumire: *Atlasul lingvistic român. Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc* (ALR–MDT), vol. II, II, V.
- c) Responsabil de proiect: CS III Nicolae Mocanu.
- d) Colectivul de cercetare: CS III Nicolae Mocanu (3 luni), CS III dr. Cosmina Berindei (5), CS dr. Lavinia Nasta (12).
- e) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- f) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Pentru graiurile românești învecinate celor dintre Morava, Dunăre, Timoc, dispunem de atlasele regionale ale Olteniei (5 volume), Banatului (5 volume), al Banatului iugoslav.
- g) Scopul proiectului: cunoașterea în detaliu a graiurilor românești din Serbia Orientală, a specificului și varietății lor, a locului elementelor de continuitate, ca și al influențelor; relevarea valorii de argument a graiurilor în discuție pentru istoria populației din aceste locuri.
- h) Material și metode de lucru: Materialul lingvistic de o mare bogăție, cules prin anchete dialectale directe, riguroase și sistemice (cu o rețea de 64 de localități), va fi redactat, cartografiat și interpretat științific. Urmează să se desfășoare anchetarea ultimei localități din rețeaua Atlasului (punctul 13 din nord-vestul Serbiei Orientale). Cu sprijinul regretatului prof. dr. Dorin Urițescu, de la Universitatea York din Toronto (Canada), s-a realizat o variantă a programului RODA (Romanian Dialectal Atlas, elaborat la Colegiul Glendon al Universității York) adaptată pentru crearea automată a hărților mari, analitice, pentru ALR–MDT, astfel că în acest an va continua digitalizarea datelor pentru cele 2 volume ale atlasului.
- i) Rezultate scontate: În cursul anului 2022 se va pregăti predarea la Editura Academiei Române a vol. V (operațiuni prevăzute: completări din materialele provenite din ALR I; finalizarea verificărilor; redactarea de hărți mici și ultima corectură). În paralel vor fi efectuate operațiuni de redactare de hărți pentru volumele II și III. Se va urmări, totodată, redactarea și introducerea materialului în programul RODA.
- j) Valorificarea rezultatelor: definitivarea pentru tipar a unui nou volum din ALR–MDT.
- k) Colaborări în țară: consultări, verificări, schimburi de opinii etc., cu cercetătorii de la celelalte institute de lingvistică ale Academiei Române (din București, Iași), care elaborează alte atlase lingvistice românești regionale; se impune cu necesitate sprijinul, financiar în primul rând, și al altor instituții, printre care și al Direcției Balcanii de Vest și Cooperare Regională din MAE.

- l) Colaborări în străinătate: Forumul pentru Cultura Rumânilor (Forum za Kulturu Vlaha) din Serbia, Academia Sârbă de Științe și Arte.

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 12

- a) Denumire: *Sextil Pușcariu. Corespondență primită*
- b) Responsabil de program: CS III Nicolae Mocanu.
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Până în prezent au fost publicate doar în reviste de cultură și de specialitate câteva scrisori adresate de lingviști, scriitori și oameni de cultură lui Sextil Pușcariu.
- d) Scopul programului: editarea științifică integrală a corespondenței primite de Sextil Pușcariu, păstrată în arhiva familiei Magdalena și Alexandru Vulpe și aflată în prezent, în urma unei donații, în arhiva Institutului nostru.
- e) Rezultatele scontate: punerea la îndemâna cercetătorilor (istorici literari, lingviști, istorici, folcloriști etc.) a unui corpus însemnat și valoros de scrisori cu o valoare documentară inestimabilă.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: publicarea volumelor de corespondență la Editura Academiei Române.
- g) Durata: 2022 *continuă*.
- h) Proiectele de cercetare propuse în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: *Sextil Pușcariu. Corespondență primită*. Volumul I. Literele A–B, Partea I și Partea II; Vol. II. Litera C. Partea a II-a.
- b) Responsabil de proiect: CS III Nicolae Mocanu.
- c) Colectivul de cercetare: CS III Nicolae Mocanu.
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: este prima ediție științifică din corespondența primită de Sextil Pușcariu și publicată în volum.
- f) Scopul proiectului: publicarea integrală, după principii științifice, cu note și comentarii, a tuturor scrisorilor primite de Sextil Pușcariu de la sfârșitul secolului al XIX-lea și până la moartea sa (1948). Punerea, în felul acesta, la dispoziția cercetătorilor a unui material documentar de o valoare inestimabilă pentru istoria culturii, literaturii și științei românești din prima jumătate a secolului XX.
- g) Material și metode de lucru: materialul care face obiectul proiectului este constituit din corespondența originală, grupată alfabetic. Editarea se va face conform normelor filologice de editare a corespondenței. Textele vor fi însoțite de note explicative și comentarii asupra expeditorilor, precum și asupra persoanelor și a evenimentelor menționate în texte.
- h) Rezultate scontate: facilitarea accesului celor interesați la un corpus documentar extrem de valoros pentru istoria lingvisticii și a literaturii române, precum și pentru istoricul instituțiilor academice (Universitatea din Cluj, Academia Română, Muzeul Limbii Române).
- i) Valorificarea rezultatelor: definitivarea pentru tipar a unui volum de corespondență.
- j) Colaborări în țară: vor fi utile deplasările cercetătorilor la Biblioteca Academiei Române și la alte biblioteci academice și universitare din țară.

- k) Colaborări în străinătate: –

PROGRAMUL DE CERCETARE NR. 13

- a) Denumire: ***Folclorul în răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române***
- b) Coordonator: Secția de Arte, Arhitectură și Audivizual a Academiei Române
- c) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Valorificate exclusiv din perspectivă lingvistică, fiind parțial fișate și citate în bibliografia *Dicționarului Limbii Române* sau făcând, mai ales în perioada interbelică, obiectul unor teze de doctorat ori de licență, răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române (1922–1937) nu au fost abordate, până în prezent, din perspectivă folclorico-etnografică. Fondurile documentare rezultate din celelalte două mari anchete indirecte dedicate investigării limbii și culturii tradiționale românești, inițiate, la sfârșitul secolului al XIX-lea, de B.P. Hasdeu și Nicolae Densușianu, au intrat în circuitul științific prin intermediul unor tipologii gândite și tipărite de folcloriști (Mușlea, Bîrlea 1970; Fochi 1976).
- d) Scopul programului: alcătuirea și publicarea unei antologii de texte folclorice din răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române, însoțită de un aparat critic adecvat și de un studiu introductiv care să explice contextul teoretico-metodologic.
- e) Rezultate scontate: introducerea în circuitul științific a unor documente folclorice inedite din perioada interbelică.
- f) Modul de valorificare a rezultatelor: o antologie de texte folclorice publicată la o editură recunoscută CNCS; elaborarea de studii, articole și comunicări pe problematica studiată.
- g) Durata: 2019–2022.
- h) Proiectul de cercetare propus în acest program:

PROIECT DE CERCETARE NR. 1

- a) Denumire: ***Folclorul în răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române***
- b) Responsabil de proiect: CS II dr. Cosmina Timoceanu
- c) Colectivul de cercetare: CS II dr. Cosmina Timoceanu (12 luni)
- d) Termenul de realizare: 2022 *continuă*.
- e) Stadiul actual al cunoștințelor în domeniul respectiv: Valorificate exclusiv din perspectivă lingvistică, fiind parțial fișate și citate în bibliografia *Dicționarului Limbii Române* sau făcând, mai ales în perioada interbelică, obiectul unor teze de doctorat ori de licență, răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române (1922–1937) nu au fost abordate, până în prezent, din perspectivă folclorico-etnografică. Fondurile documentare rezultate din celelalte două mari anchete indirecte dedicate investigării limbii și culturii tradiționale românești, inițiate, la sfârșitul secolului al XIX-lea, de B.P. Hasdeu și Nicolae Densușianu, au intrat în circuitul științific prin intermediul unor tipologii gândite și tipărite de folcloriști (Mușlea, Bîrlea 1970; Fochi 1976).

- f) Scopul proiectului: alcătuirea și publicarea unei antologii de texte folclorice din răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române, însoțită de un aparat critic adecvat și de un studiu introductiv care să explice contextul teoretico-metodologic. În cursul anului 2022 se vor inventaria informațiile de interes folcloric și etnografic conținute în răspunsurile la Chestionarul II. *Casa* (Ms. 200-415) și V. *Nume de loc și nume de persoană* – catalogare, alcătuirea unui inventar al textelor folclorice. De asemenea, se vor stabili principiile de alcătuire a antologiei de texte folclorice.
- g) Rezultate scontate: introducerea în circuitul științific a unor documente folclorice inedite din perioada interbelică.
- h) Modul de valorificare a rezultatelor: o antologie de texte folclorice publicată la o editură recunoscută CNCSIS; elaborarea de studii, articole și comunicări pe problematica studiată.

DIRECTOR,

CS I dr. habil. Eugen Pavel

Eugen Pavel

SECRETAR ȘTIINȚIFIC,

CS II dr. Adrian Tudurachi

Adrian Tudurachi